První náboženské učení a výchova dítěte ve věku předškolním.

O Pánu Bohu.

Dr. František Tomášek.

Venku na polní cestě sedělo dítě. Kolem šel kněz. Dítě pěkně pozdravilo. Kněz vlídně odpověděl a otázal se dítka: „Umíš udělat svatý kříž?" Dítě se usmálo a velmi pěkně se p žehnalo. Zatím přichází jeho maminka. Praví knězi: „Zeptejte se ho na něco z katechismu, umí pěkně odpovídat." Kněz mu dal několik prostých otázek, na které dostal velmi přesné odpovědi. Matka dodala: „Dejte mu i těžké otázky. Musí to vědět."

Kněz se přesvědčil, že dítě má na svůj věk velmi důkladné náb ženské vědomosti. Zeptal se matky: „Kolik má roků?" „Za dva měsíce bude mít šest. Umí se pěkně modlit. Vyzkoušejte ho!" „S kým mluvíš, když se modlíš?" „Mluvím s Pánem Bohem." „A jak mluvíš s P. Bohem?" „Tak jako s maminkou." „Čím budeš, až budeš velký?" „Ještě nevím. Budu se za to modlit, aby mi to Pán Bůh řekl." „Jak ti to Pán Bůh řekne?" „Řekne mi to sám do mého srdce nebo mamince anebo velebnému pánovi, u kterého se zpovídám." „A z čeho se zpovídáš?" „No, dělám nějaké chyby, ale vyzpovídám se z toho a Pán Bůh mi to odpustí."

Bylo opravdu milé poslouchat onoho chlapce, jak pohotově odpovídal. Kněz se otázal matky, jak je to možné, že je dítě tak dobře poučeno, a kde se tolik naučilo v tomto věku. Odpověděla: **„Každý den ho něčemu naučím Když se obléká, když snídá, než usne, když jde se mnou a při jiných příležitostech mu vypravuji o Pánu Bohu, o náboženství, obyčejně krátce a tak b z únavy ho poučuji "**

V tom je tajemství úspěšného náboženského vyučování dítěte ve věku předškolním: mluvit k němu častěji při různých příležitostech denního života, a to obyčejně krátce, a nikoli jen někdy a k tomu ještě dlouze a školsky nudně.

Dobrá, svatá matka a šťastné dítě, které má takovou matku. Povinnost výchovy v každém směru, tedy i výchovy náboženské, váže ovšem nejen matku, ale ta é otce.

Církevní zákoník praví o výchovné povinnosti rodičů: „Rodiče jsou přísně zavázáni podle sil postarati se jak o náboženskou i mravní, tak i o tělesnou a občanskou výchovu svého potomstva a také o jeho pozemské dobro." (Kán. 1113.) Tato výchova dítek

je a zůstane vždy „právem a nejdůležitější povinností rodičů." — (Kán. 1372, par. 2.)

Zvláště pro náboženskou výchovu má rodina nedozírný význam, a to zejména v prvém sedmiletí věku dítěte. Nitro dítěte ještě není ovládáno vášněmi a náruživostmi, takže símě pravd náboženských nalézá v něm velmi dobrou půdu, rychle roste a zapouští tak hluboké kořeny, že později již nikdy nemohou býti vytrhány. Nezkažená duše dítěte je mocně puzena k Bohu milostí posvěcující s božskými ctnostmi víry, naděje a lásky, kteréžto dary obdržela na křtu svatém. Zvláště pronikavě působí na dítě praktický život z víry, který vidí na svých rodičích a sourozencích. Proto s chutí do této práce krásné, tak důležité, potřebné a odpovědné! Začněme proto ještě dnes! Jak do toho? Předně: začínat vždy s Pánem Bohem aspoň střelnou modlitbou: „Pane Bože, pomáhej!"

První náboženské dojmy mají býti radostné: pěkné náboženské obrazy, pěkná duchovní píseň, pěkný příklad zbožnosti rodičů a ostatních členů rodiny. (Modlí se, uctivě vyslovují jméno Boží, světí neděle a zasvěcené svátky, přijímají sv. svátosti.) — Na první náboženské dojmy se upínají **první zvěsti o Bohu** tak, aby dítě mělo milou a radostnou představu o Bohu. Proto dítku záhy vypravujeme, co všechno má od Pána Boha.

1. **Kdo ti dal maminku?** — Pán Bůh. Pán Bůh tě má rád. Dal ti tak hodnou maminku! Máš rád(a) Pána Boha? Ano?
2. **Kdo ti dal tatínka?** — Pán Bůh. Pán Bůh tě má rád, proto ti dal tak hodného tatínka. Máš rád(a) Pána Boha? Ano?
3. **Kdo ti dal nožičky** (ukážeme), abys mohl(a) běhat? — Pán Bůh.
4. **Kdo ti dal ručičky** (ukážeme), aby sis mohl(a) hrát? — Pán Bůh.
5. **Kdo ti dal oči** (ukážeme), abys mohl(a) vidět? — Pán Bůh.
6. **Kdo ti dal ústa** (ukážeme), abys mohl(a) jíst a mluvit? — Pán Bůh.
7. **Kdo ti dal uši** (ukážeme), abys mohl(a) slyšet? — Pán Bůh. Pán Bůh tě má rád. Máš také rád(a) Pána Boha? Ano? Říkej se mnou: „Pane Bože, pomáhej mi!" (Častěji to s dítětem opakujme, zvláště při ranní modlitbě.)
8. **Kde je Pán Bůh?** — Pán Bůh je na nebi (ukážeme), na zemi (ukážeme) a na každém místě (ukážeme). — Na každém místě: zde ve světnici, v kuchyni, v komoře, na chodbě, na půdě, ve sklepě, na dvoře, v zahradě, na ulici, na poli, v lese (podle potřeby vyjmenujeme ještě další místa a při tom vždy ukazujeme). Pán Bůh je všude. (Ukážeme rukou kolem sebe.)
9. **Kde je Pán Bůh nejraději?** — Pán Bůh je nejraději v duši (ukážeme na srdce dítěte hodného chlapečka (děvčátka).

10. **Kdy začal přebývat Pán Bůh ve tvé duši?** (Ukážeme opět na srdce dítěte.) — Pán Bůh začal přebývat ve tvé duši (zase ukážeme), když tě velebný pán pokřtil. (Řekneme, kdo je velebný pán a jak to bylo při křtu svatém.)
11. **Vidíš Pána Boha?** — Pána Boha nevidíš. — Pána Boha nevidíš ani ve své duši (ukážeme), ani kolem sebe (vyjmenujeme jednotlivá místa a při tom ukazujeme).
12. **Kde Pána Boha uvidíš?** — Pána Boha uvidíš v nebi. Ach, tam je krásně! — Často říkej Pánu Bohu: „Pane Bože, ty jsi v nebi. Já tě mám rád(a)."
13. **Vidí tebe Pán Bůh?** — Pán Bůh tě vidí! — Vidí tě, kam chodíš, vidí tě, co děláš doma, venku (na dvorku, na zahradě, na poli atd.), vidí tě, jak si hraješ, jak jíš, jak poslouchás. Také tě slyší, co povídáš. (Rozvést podle potřeby ještě více). „Oko Boží všechno vidí, Pána Boha nikdo neošidí."
14. **Z čeho má radost Pán Bůh?** — Pán Bůh má radost z toho, když mu říkáš, že ho máš rád, když se modlíš, když pěkně posloucháš tatínka a maminku, když jsi ke každému hodný, nenadáváš jiným, nebiješ jiné, když si pěkně a slušně hraješ, když si bez dovolení nevezmeš to, co není tvoje (rozvedeme), když se přiznáš, mluvíš pravdu a nelžeš (podle potřeby ještě doplnit dalšími případy). Takový chlapec (děvče) je hodný(á). — Pán Bůh má z tebe radost, když jsi hodný chlapec (hodné děvče). Jaký(á) jsi? Jsi hodný(á)? V čem nejsi hodný(á)? V čem se polepšíš? Říkej se mnou: „Pane Bože, odpusť mi, že jsem nebyl(a) hodný(á), že... (připomeneme chybu dítěte). Já ti slibuji, že se chci opravdu polepšit. Už..." (teď řekneme, v čem zvláště se má dítě polepšit).
15. **Co máš z toho, když děláš Pánu Bohu radost?** — Pán Bůh tě má za to velice rád, pomáhá ti, opatruje tě (rozvedeme), a když umřeš, vezme tě k sobě do nebe. V nebi u Pána Boha se budeš pořád jen radovat. Je tam moc dobře. V nebi je všechno krásnější než doma u vánočního stromku (připomeneme ještě další, co je dítku zvláště milé: v nebi je krásnější než v kostele, na svatbě, když si hraješ s panenkou, když přijede strýček atd.) Všechno je v nebi krásné, ale nejkrásnější je Pán Bůh.
16. **Co se Pánu Bohu nelíbí?** — Pánu Bohu se nelíbí, když se chlapec (děvče) nechce modlit, když neposlouchá tatínka a maminku, když jiným nadává a jiné bije, když je při hraní neslušný(á), když si bez dovolení bere něco, co není jeho (podrobněji), když lže (podrobněji) atd. (doplnit podle potřeby). — Takové chlapce (děvčata) Pán Bůh nemá rád. Byl(a) jsi

takový(á)? (Pomůžeme najít dítěti jeho hlavní chybu). Už se polepšíš? V čem nejvíce? (Pomůžeme dítku učinit dobré předsevzetí, aby se polepšilo z láště v jedné určité věci.) ... Řekej se mnou: „Pane Bože, odpusť mi, že jsem byl(a) nehodný(á), že jsem ... (připomeneme chybu dítěte). Já ti slibuji, že se chci opravdu polepšit. Už ...“ (teď řekneme, v čem se má dítě polepšit).

17. **Co udělá Pán Bůh nehodnému chlapci (děvčeti)?** — Pán Bůh nehodného chlapce (nehodné děvče) potrestá.
18. **Kdy Pán Bůh potrestá nehodného chlapce (nehodné děvče)?** — Nekdy hned, někdy později. Zvláště je Pan Buh potrestá, až umrou. (Vysvětlíme, co znamená umřít. — Peklem malému dítku nehrozme, poněvadž není schopno těžkého hříchu, proto nezasluhuje trestů pekelných).
19. **Vidí Pán Bůh, co děláš?** — Pán bůh vidí všechno, co děláš. Před Panem Bohem se nemůžeš schovat. Pán Buh vidí také potmě. Zdeňička (uvedeme jméno hodného dítěte) je hodná a poslušná. Pán Buh to vidí. Pán Buh to ví. Pán Bůh má rád Zdeničku. František (uvedeme jméno jiného známého dítka) je nehodný a neposlušný. Pán Bůh to vidí. Pán Bůh to ví. Pán Bůh nemá rád Františka.
20. **Slyší Pán Bůh všecko, co povídáš?** — Pán Bůh slyší všechno, co povídaš. — Pan Buh to slyší, i když to jen potichounku šeptáš (při posledních slovech ztišíme hlas).
21. **Je Pán Bůh jenom jeden?** — Ano Pán Bůh je jenom jeden (ukážeme jeden prst). Otec je Pán Bůh, Syn je Pán Ježíš. Pán Ježíš je také Pan Buh. Duch svatý je také Pán Buh. — Pán Buh je Otec, Syn a Duch svatý. (Vicekrát opakujeme). Říkáme: „Ve jménu Otce i Syna i Ducha svatého.“ (Při tom uděláme kříž — nejprve sami, pak vezmeme ručku dítěte a pomáháme mu udělat znamení sv. kříže. V cekrát to opakujeme). — Později, asi až před školni dochizkou doplníme: Pán Bůh je ve třech (ukážeme na prstech) osobách. Tři božské osoby jsou Otec, Syn a Duch svatý.

O modlitbě.

Když dítě často slyší, jak je k němu Pán Bůh dobrý, pak rádo k němu mluví, rádo se modlí. Musí však býti k modlitbě také správně vedeno. Výchova k modlitbě jest jednou z nejdůležitějších povinností vychovatelů, na prvém místě rodičů. Co je dýchání pro život tělesný, to je modlitba pro život duchovní, náboženský. Stane se někdy, že člověk i velmi těžce onemocní.

Dokud však dýchá, dotud ještě žije. Jakmile dýchání zcela ustane, zhasíná i jeho život a duše se odlučuje od těla, aby od svého Stvořitele přijala buď odměnu nebo trest. Modlitba je dýchání duše: dokud se člověk modlí, dotud také jeho duše čerpá sílu od Boha — milost, která mu pomáhá, aby se udržel na správné cestě, milost pomáhající. Kdyby se snad stalo, že podlehl pokušení a zhřešil, dokud se modlí, je vždy naděje že opět povstane a půjde správnou cestou podle Božích přikázání. Kdyby však modlitbu zcela odložil, pak je malá naděje na jeho záchranu, zvláště kdyby nemel nikoho, kdo by se za něho modlil a obětoval. Můžeme proto říci, že nebe je místem těch, kteří se dobře modlili, a peklo je místem těch, kteří se nemodlili. Proč je u nás poměrně dosti těch, kteří se málo modlí nebo skoro vůbec nemodlí? Poněvadž ve svých dětských letech nebyli správně k modlitbě vedeni, a proto si ji ani nezamilovali.

Jak máme vésti dítě správně k modlitbě?

Především vypravujeme často dětem o Pánu Bohu, jak je dobrý, že všechno máme od něho. Tak se probouzejí v dítku city vděčnosti, lásky a důvěry. Není pak nic snadnějšího, než říci dítěti: „Poděkuj Pánu Bohu za to, že — — — Pros Pána Boha o — — —“ a pod. V tom smyslu musíme nejprve dítě učit mluvit k Pánu Bohu, t. j. modlit se. V tomto směru se u nás často velmi chybuje. Děti jsou učeny různým modlitbičkám, často rýmovaným, které pak odříkávají bezmyšlenkovitě jako nějakou básničku ve škole, ale jejich srdce nemluví při tom s Pánem Bohem. Třebas by jeho srdce svým dětským způsobem se při tom povznášelo k Pánu Bohu, nedovede opravdu ze srdce něco Pánu Bohu povědět, nedovede se vlastně modlit. Podobně to vypadá, když potom později se naučí jen pamětné modlitby dospělých a jinak nedovede Pánu Bohu nic povědet, neumí se modlit. Nemáme tedy děti učit obyčejným, známým, pamětným modlitbám? Ano, máme je učit známým pamětným modlitbám, když na ně svou chápavostí již stačí a když byly nejprve náležitě vysvětleny. Ale na prvém místě musíme dítě učit tomu, aby dovedlo mluvit k Pánu Bohu svými slovy — tedy modlitbě volné.

Není to tak těžké, abychom dítě naučili mluvit k Pánu Bohu vlastními slovy. Na př.: Dítě ukazuje krásné květy a má z nich radost. Řekneme: „Poděkuj Pánu Bohu za ty krásné květy!“ Dítě má radost, když slyší krásně švitořit ptáčky: „Řekni Pánu Bohu, že máš radost z těch ptáčků.“ Přijdeme s dítkem na zahrádku, kde uzrává právě ovoce: „Poděkuj Pánu Bohu, že nám dává tolik

dobrého." Pohlížíme s dítkem k hvězdné obloze: „Podívej se, kolik je tam hvězdiček a jak jsou pěkné, jak se třpytí! Ale ještě krásnější je to v nebi u Pána Boha. Řekni Pánu Bohu, že se těšíš až přijdeš k němu do nebe."

Děti jsou velmi vnímavé a dovedou samy navazovat hovor s Pánem Bohem, když je takto vedeme. Maminka ukazovala svému dítku na poli rostoucí obilí, pak krásně kvetoucí louku a řekla: „Podívej se, jak je to všechno pěkné!" A dítě na to: „Poděkujme Pánu Bohu, že nám dal oči a my to můžeme vidět." A jindy ukazuje teta na hvězdnatou oblohu: „Podívej se, kolik je tam světélek!" Děvčátko rychle vytrhlo na chvíli svou ručku z ruky tety a potom zase jí rychle svou ručku podalo. „Proč jsi dala svou ručku pryč?" „Sepjala jsem své ruce a poděkovala za ty krásné hvězdičky." Podobně učíme dítě večer děkovat Pánu Bohu za všecko, co během dne od Pána Boha přijalo, s krátkým zpytováním svědomí, s lítostí, z lásky k Pánu Bohu dokonalou, a s určitým dobrým předsevzetím pro příští den — podobně učíme modlitbě ranní s dobrým úmyslem pro celý den.

Tak na př. při ranní modlitbě může dítě povědět Pánu Bohu: „Pane Bože, děkuji ti, že jsi mne nechal dobře se vyspat. Těším se, že mne zase dnes necháš běhat a pěkně si hrát. Opatruj mne po celý den a také tatínka, maminku, Karlíčka, Mařenku atd. Pomáhej mi, abych Té dnes doopravdy poslouchal a už..." (zde něco určitého podle večerního dobrého předsevzetí).

Při večerní modlitbě opět poděkuje za všechno Pánu Bohu a odevzdá se do jeho ochrany: „Pane Bože, děkuji ti, že jsi mne celý den opatroval, že jsem mohl běhat a pěkně si hrát. Děkuji ti, že jsi pomáhal tatínkovi, mamince, Karlíčkovi, Mařence atd. a že jsi je opatroval. Byl jsi dnes se mnou spokojen?" (Nyní krátké zpytování svědomí za vedení někoho z rodičů nebo starších sourozenců. A potom lítost). „Pane Bože, já jsem ještě malé dítě a ty jsi velký a svatý Bůh. Ty jsi ke mně tak dobrý a já jsem dnes... (nyní řekne dítě svou chybu). Odpusť mi to! Ty máš jen hodné děti rád a zlé trestáš. I já jsem zasloužil, abys mne potrestal. Prosím tě, nehněvej se na mne, já chci být zítra už hodnější a..." (teď řekne dítě své zvláštní předsevzetí, v čem se chce nejvíce polepšit). Nakonec udělá maminka dítku na čele křížek se svěcenou vodou a dítě dá Pánu Bohu, tatínkovi, mamince a všem domácím dobrou noc.

Kromě toho učíme děti některým pamětným modlitbám, na př:

Ježíšku, děťátko, přijď ke mně
a učiň hodné dítko ze mne!

Mé srdečko je tuze malounké,
žádný nesmí do něho,
jenom tv, Jezulátko milounké.
Přijď, milý Ježíšku
vztáhni svou ručičku,
slyš moje volání,
dej mi požehnání. Amen.

Ježíšku můj zlatý
tam v nebeské výši,
kéž andílci tvoji
modlitbu mou slyší!
Maminku ať chrání
a tatínka sílí,
ať vlast naši brání
ti andílci milí.
Požehnání uděl
a všem pokoj svatý!
Modlitbu mou vyslyš,
Ježíšku můj zlatý!

1. **Můžeš s Pánem Bohem mluvit?** — Ano, s Pánem Bohem mohu mluvit tak jako s maminkou nebo s tatínkem. — Když s Pánem Bohem mluvíš, tak se modlíš.
2. **Chce Pán Bůh, aby ses modlil?** — Ano, Pán Bůh chce, abych se modlil.
3. **Slyší Pán Bůh, když se modlíš?** — Ano, Pán Bůh mne slyší, když se modlím. — Pán Bůh tě slyší, i když se modlíš docela potichu. I to ví Pán Bůh, když si něco jen myslíš.
4. **Pomůže ti Pán Bůh, když ho o něco prosíš?** — Ano, Pán Bůh mi pomůže, když ho o něco prosím. — Někdy pomůže hned, někdy až později. Tak ti pomůže, že ti dá to, oč prosíš, nebo ještě něco lepšího. Zač můžeš prosit Pána Boha? (Pomůžeme dítku, zač může prosit pro sebe, pro rodiče, sourozence, ostatní příbuzné atd.).
5. **Zač máš Pánu Bohu děkovat?** — Pánu Bohu mám děkovat za to, že mi dal tatínka, maminku... oči, ruce... (pomůžeme dítku, zač má děkovat) (Také mu řekneme, jak to má povědět): „Pane Bože, děkuji ti, žes..."
6. **Kdy se modlí hodný chlapec (děvče)?** — Hodný chlapec (děvče) se modlí ráno, večer, před snídaním a po snídani, před obědem a po obědě, před svačinou a po svačině, před večeří

a po večeři, když k modlitbě zvoní a nejvíce v neděli a ve svátek v kostele.

7. **Která modlitba je nejlepší?** — Nejlepší modlitba je Otčenáš. První se modlil tuto modlitbu Pán Ježíš. (Modlitbě Otčenáš učíme dítě obvčejně až v posledním roce předškolní docházkou, ovšem tak, že všechna slova této modlitby nejprve postupně vysvětlíme, aby dítě všem pojmům opravdu rozumělo.)

Poznámka: Napište nám, jak se vám práce daří podle těchto návrhů. Také nám sdělte, jaké máte vy zkušenosti v tomto směru, uveďte přání, návrhy nebo dotazy.

Pište na adresu: Matice cyrilometodějská, Olomouc, nám. Rudé armády 16.

S církevním schválením vydala Matice cyrilometodějská, Olomouc, Nám. Rudé armády 16.
Vytiskla knihtiskárna Snaha, Artur Olšovský, Hranice.

Náboženská výchova dítěte v prvém sedmiletí jeho věku.

Dr. Fr. Tomášek.

Důležitost této výchovy.

Při stavbě je nejdůležitější položení dobrého základu. Když základ je pevný, stojí pevně celá budova. Je-li však základ chatrný, pak je budova ohrožena. Totéž platí ve výchově. Především základ výchovy musí býti pevný. A tento základ výchovy se klade v každém směru v prvém sedmiletí věku dítěte, zvláště ve věku 3 až 4 let, kdy se více probouzí jeho rozum a také se upevňují návyky. „Zkušenost učí, že není-li dítě vychováno ve třetím nebo čtvrtém roce, je téměř jisté, že nikdy řádně nebude vychováno." (F. Nicolay, Nezvedené dítky, Olomouc 1925, 80.) Naši vychovatelé, pedagogičtí a školští odborníci jsou si velmi dobře vědomi závažnosti výchovy v prvém sedmiletí. Proto byla utvořena u ministerstva školství věd a umění zvláštní sekce pro předškolní výchovu. Sekční šéf Antonín Uhlíř k tomu napsal: „Vycházejme z faktu, potvrzeného sociology a pedagogy, že lidský charakter se vytváří ve svých základních znacích ve věku od 1 až 5 let. Návyky, sklony, které dítě v tomto věku získá, bývají většinou trvalé a pozdější vychovatel — jak nám to potvrdí každý učitel —

musí s nimi vážně počítat. Proto je tak důležité rodinné a sociální prostředí, v němž dítě žije před vstupem do obecné školy. Škola sama těžko překoná jeho vlivy." (Věstník MŠO z r. 1945, č. 3., str. 18.) V dětském pokoji se klade základ pro založení dospělého člověka, i pro jeho založení náboženské. Z toho je vidět, jak je nesmírně důležitá náboženská výchova v prvém sedmiletí a že je nutno ji konat co nejlépe. Jakým způsobem?

Vliv náboženských úkonů rodičů.

Malé dítě leží v postýlce. Právě se probudilo z hlubokého spánku. Dívá se. Pozoruje snad nehybnou stěnu před sebou anebo skříň? Sotva. Vezměte barevný míč, pohybujte jím před jeho očima a hle: radostí začne křičet a ručkou sahá po míči. Bylo jím upoutáno, poněvadž jsme míčem před jeho očima pohybovali. Malé dítě je upoutáno nejvíce tím, co se hýbe. To platí i pro obor náboženský. Pozornost dítěte nejprve upoutají náboženské úkony rodičů.

1. Rodiče své dítě žehnají. — Docela malé dítě ještě není schopno žadného náboženského úkonu, neumí se ani požehnat ani pomodlit. Proto to činí místo dítěte rodiče a sice nad jeho postýlkou, aby to dítě vidělo a pozorovalo. Toto žehnání a modlitbu nad dítětem konají rodiče pravidelně alespoň ráno po procitnutí dítka a večer před nočním odpočinkem. Požehnání se děje tak, že matka (otec) namočí pravý palec do svěcené vody, dělá dítku na čele kříž a říká při tom: „Požehnej a opatruj tě ode všeho zlého všemohoucí a milosrdný Bůh Otec, Syn a Duch svatý amen." Když to konají pravidelně a s opravdovou vážností, pak tím vykonají mnoho pro další náboženský vývoj dítka. Není-li dosud v domácnosti kropenka se svěcenou vodou, žehnají rodiče dítko i bez ní. Úkon žehnání je pro dítě velmi důležitý. Požehnání rodičů má dítě

provázet stále a při zvláštních příležitostech i během dalšího života.

V žehnání dětí se projevuje zároveň nejušlechtilejším způsobem láska rodičů k dítku. A v této lásce potkává dítě samého Boha. Požehnání rodičovské svolává na dítě požehnání Boží. Vždyť rodiče jsou dítku zástupci Boží lásky.

2. Rodiče se před dítkem modlí. — Poznání dítěte je převážně smyslové. Dítě chce vidět, hmatat, chutnat. Boha však nemůže ani vidět, ani svýma ručkama hmatat. Boha nemůžeme poznati bezprostředně svými smysly. Dítě je bytost především smyslová. Proto i skutečnost, že je Bůh, musíme dítku přiblížit pomocí smyslů: dítě musí k tomu něco vidět, něco slyšet, něco prožívat. To se může státi záhy tím způsobem, že vidí rodiče se modlit

Pro náboženskou výchovu dítěte v rodině tedy nestačí, že otec, matka a sourozenci jsou zbožni jen ve skrytu svého srdce, zcela soukromě. Je to sice před Bohem záslužné, avšak pro náboženskou výchovu dítěte je třeba názoru. Jen tak může vzrůsti do náboženského života.

Nejde jen o to, aby se v rodině modlilo, ale jest ještě důležitější, jak se modlí. Modlitba má se konati důstojně. Nikoli sedě u stolu, leže v posteli, při rozdílení jídla, při uklízení a pod Modlitba se má odlišovat od vyřizování ostatních všedních záležitostí; tak již dítě může poznat, že zde běží o něco nevšedního. Dospělejšímu dítku je zbožná modlitba vždy důkazem jsoucnosti Boží.

Proto se rodiče k modlitbě vždy náležitě soustředí, mají uctivé držení těla, buď klečí nebo stojí (sedí jen výjimečně), jednotlivá slova říkají pozorně, klidně, uctivě. Všechno je ještě uctivější, než kdyby byla nejvznešenější návštěva v bytě. Dítě při tom Boha ovšem nevidí, ani neslyší, avšak z nejvýš uctivého chování rodičů poznává: Bůh je zde. Dítě sice ještě nerozumí slovům, ale prožívá skutečnost: rodiče mluví s Pánem nejvyšším, s Bohem.

Malé dítko je přesvědčeno, že otec, matka dovedou velmi mnoho, ba že jsou všemocní. Jsou tak mocní, tak dobří! Jak mocný a dobrý je Ten, před nímž rodiče klekají a k Němuž tak uctivě mluví! Ne že by dítě tak uvažovalo, ale prožívá to zcela nevědomě. A právě toto prožívání Boha je důležité.

Pozornost dítka upoutává zejména znamení sv. kříže, neboť je to pohyb. Jak pro modlitbu samotnou, tak i k vůli dítku mají rodiče dělat kříž opravdu důstojně. Dítě při tom aspoň částečně pocifuje něco z velikosti a svátosti tohoto úkonu. Později je znamení kříže pro dítě také připomenutím, aby se uklidnilo, než se rodiče pomodlí. Toto vědomé uklidnění u dítěte můžeme pokládati za první jeho spolumodlitbu, i když ještě nepoužívá k modlitbě slov. A brzy rodiče mohou vidět, kterak jejich ještě docela malé dítě se pokouší je napodobit při modlitbě: kleká si vedle nich, spíná ručky a pokouší se udělat kříž. Příklad rodičů, kteří se vždy uctivě modlívali a zejména uctivě dělalí znamení svatého kříže, provází dítě mnohdy až do pozdního věku a chrání tento úkon před zevšedněním, když dítě později vidí, jak jiní jej dělají povrchně a nedbale.

3. Rodiče chodí v neděli na mši svatou. — Způsob, jakým rodiče prožívají neděli, dětem záhy připomíná, že neděle je dnem Páně. Neděli co neděli má dítě, pokud možno, prožívat, kterak mešní oběť je střediskem neděle. Cesta do koštela není proto rodičům jen tvrdou nutností, nýbrž něčím radostným. Proto se připravují na mši svatou včas a s vážnou sebraností. Nepospíchají do kostela až v poslední chvíli a k tomu snad ještě pozdě. Když se vrátí opět domů z oběti nejsvětější, kde se modlili i za své dítě, mohou je opět požehnati, ale slavnostněji, než obvykle ráno a večer. A když byli u sv. přijímání, pak políbení dítěte s vhodnou připomínkou sv. přijímání může míti hluboký vliv výchovný.

V každém případě má dítě záhy alespoň tušit, že mše svatá je něco velkého, krásného, co naplňuje blahem. Tak se bude v dítku

probouzet touha, aby se také smělo zúčastnit mše svaté. Kdy mohou vzíti rodiče s sebou dítě na mši svatou? Teprve tehdy, až má potřebnou sebevládu v zevnějším chování. Je toho třeba z úcty k nejsvětější oběti, z ohledů na ostatní návštěvníky kostela, ale také z důvodů sebevýchovných. Dítě má si býti vědomo, že v kostele se musí chovat jinak než doma anebo na ulici. Bylo by nesprávné nutit malé, neklidné dítě, půl hodiny anebo ještě déle v kostele ke klidu. Tím by utrpěla jeho pozdější návštěva kostela. Stejně bylo by pochybené nechat dítě v kostele si hrát anebo volně se rozhlížet, i když mu nezazlíváme a je proto netrestáme, když si v kostele prohlíží obrázek z modlitební knihy nebo se na něco táže. Odkážeme je však na vysvětlení až doma nebo po bohoslužbách, abychom nerušili ostatní věřící. Proto raději čekáme, až má dítě k tomu potřebnou zralost. Odklad návštěvy bohoslužeb do období, až se dítě dovede více ovládat, je pro ně zároveň pobídkou, aby se cvičilo v sebevládě. Když konečně přijde den, kdy již může s rodiči na mši svatou, pak si toho váží tím více. Rodiče ovšem neopomenou, pokud možno hodně často přijíti ve volné chvíli aspoň na okamžik s dítkem do kostela k jejich nejlepšímu Příteli ve svatostánku.

Vliv domácího náboženského prostředí.

Vedle náboženských úkonů rodičů má pro duchovní růst dítěte značný vliv prostředí, v němž se dítě pohybuje, zejména náboženské předměty a prožívání dnů svátečních.

1. Náboženské předměty v bytě. — V každé křesťanské domácnosti ať je na čestném místě kříž jako posvátné znamení našeho vykoupení a naší víry. Nekupujme nevkusné, jarmareční zboží, nýbrž opatřme si kříž vkusný nebo umělecky hodnotný, který vskutku představuje důstojně velké tajemství spásy. Kříž se zavěsí na místo čestné a denní modlitby se konají před tímto křížem. Ráno a večer kleče, před jídlem a po jídle stoje směrem ke kříži. Tak záhy pozná dítě souvislost mezi křížem a modlitbou.

Když je nám kříž znamením opravdu svatým, pak nemůžeme jíti venku bez povšimnutí kolem kříže. Děti učíme Krista Pána na kříži pozdravovat a vedeme je k tomu, aby doma i venku kříž zdobily zelení a květinami. V době zimní to mohou býti květiny suché — slaměnky. Výchovně působí dobře, když v zahrádce máme také místo, kde pěstujeme „slaměnky" pro zimní ozdobu kříže a dítě je pověřeno opatrováním tohoto záhonku. Láska ke kříži u dítěte roste nejen poučováním a modlitbou, nýbrž i péčí o toto svaté znamení. Něco pro Boha dělat je pro dítě toho věku přiměřenější než konat dlouhé modlitby. Poučování děj se přiměřeně dětské chápavosti. U dvouletého dítěte, které se teprve učí mlnvit, se vhodně budí láska ke kříži, když se několika slovy poukáže na utrpení Páně a vybídne k úkonu, který je u něho vlastně již modlitbou: Pán Ježíš byl přibit hřeby, podívej se! Má tě tolik rád. Polib jeho rány, pohlaď, pofoukej! To je mluva a úkony, kterým takové dítě rozumí.

Příbytky vyzdobujeme *obrazy*. Obrazy v našich domácnostech! Jaká to někdy směs všeho možného, někdy i urážejícího. Obrazy mají nábožensky vzdělávat, příbytek vyzdobit a také zpříjemnit. Dříve, než obraz koupíme a vyvěsíme, dobře se zamysleme nad tím, co nám může obraz dát pro náš život v domácnosti. Je třeba proto přísného výběru. Není třeba stěny bytu obrazy přeplňovat. Není to ani pěkné. Náboženské obrazy ať jsou pro dítě přívětivé a nikoliv chmurné nebo dokonce děsivé. Náboženské obrazy, zavěšené v příbytku vtiskují do duše dítěte nesmazatelně náboženské představy, ktcré je pak provázejí celým životem. Ať je tam obraz alespoň Pána Ježíše. Panny Marie a anděla strážného. Je dobře, když nad postýlkou dítěte je obraz ze života Pána Ježíše, hlavně z jeho dětství, nebo obraz anděla strážného, a to tak, aby pohled dítěte při probuzení na něm se mimovolně zachytil. Už i docela malé dítě při probuzení bude ráno pozorovat takový obraz. Matka vede dítě vhodným způsobem k tomu, aby ráno při probuzení

a večer při uléhání pozdravilo Pána Ježíše a anděla strážného na obraze; maličké dítě mu posílá „pusu".

Kropenka, nikoli s vrstvou prachu, nýbrž vždy se svěcenou vodou je nezbytnou součástí náboženských předmětů v domácnosti. Slouží k dennímu žehnání. Když je umělecky provedena, je zároveň vkusnou ozdobou bytu.

Velmi žádoucím střediskem náboženské výzdoby bytu je *domácí oltář*, nejlépe pod hlavním křížem v pokoji, před nímž se konají všechny domácí modlitby a pobožnosti. Nemůže býti větší radosti pro děti, než mohou-li o tento oltář pečovat a jej zdobit podle doby církevního roku a podle svátků. — Kde není možno z různých důvodů upraviti domácí oltář, věnuje se tím větší péče kříži.

2. *Neděle a svátky v rodině.* — Kde se žije opravdu nábožensky, tam se světí neděle a svátky. Proto v tyto dny má domácnost poněkud jinou podobu než ve dny všední: nekoná se nepotřebná všední práce, na příklad čištění obuvi celé rodině až v neděli ráno a pod., jde se do kostela, vypravuje se dítku více o Pánu Bohu, všechno je svátečně uklizeno a upraveno a také stůl je prostřen krásněji než ve všední den. Už od nejútlejšího věku má si nést dítě z rodiny do života, že neděli světíme i tím, že i odpoledne věnujeme něco času výhradně Pánu Bohu. Účast celé rodiny na svátostném požehnání, krátká, ale poutavá chvilka náboženské četby v kruhu rodinném, opakování hlavních myšlenek kázání zanechává už v duši nejmenšího dítěte hluboké stopy, i když ještě poměrně málo z toho chápe.

Dítě má poznati: všechno čištění a úprava příbytku se děje pro Boha, pro oslavu dne Páně. Mnoho však záleží na tom po stránce výchovné, zdali to dělá matka s ochotnou radostí pro den Páně, či s tváří nevlídnou pro námahu s tím spojenou. Radost působí na dítě nakažlivě a proto snadno se dá strhnout k tomu, aby spolupůsobilo při této práci. S počátku bude jen překážet a zdržovat, ale později můžeme již něco dítku svěřit. Tak se při-

pravuje prakticky na svěcení dne Páně. Když matka chystá na neděli čisté prádlo, šaty, obuv, tu snadno může pomáhat i čtyřleté dítě. V sobotu večer nechť je již vše připraveno, aby bylo možno se více připravit duchovně na svěcení dne svátečního.

Neděli má míti nejen duše, nýbrž celý člověk, i tělo. Proto se dítě vykoupe (ale ne až v neděli!) a obleče sváteční šaty. Tyto šaty si obléká i tehdy, když prší a vůbec snad nevychází. Proč? Sváteční šat se neobléká k vůli lidem, nýbrž k poctě Boží. Šaty nemají však býti takové, že by si dítě v nich ani nesmělo hrát. Tím by se dítku neděle znechutila. Musíme pamatovat na to, že hra patří podstatně k dětskému životu. Den, kdy si dítě s chutí nezahrálo, nebyl krásným dnem. Při tom ovšem také dítku připomeneme, aby si šetřilo nedělních šatů. Podle toho také volí druh hry. Nejlépe, když si s dítkem zahraje otec, který bývá aspoň v tento den doma. Pokud jde o kuchyň, netřeba připomínat, že nedělní oběd také přispívá v očích dítěte k tomu, aby rozlišovalo mezi dnem všedním a svátečním. I v tom smyslu měj neděli celý člověk, duše i tělo.

S církevním schválením vydala Matice cyrilometodějská, Olomouc, Nám. Rudé armády 16.
Vytiskla knihtiskárna Snaha, Artur Olšovský, Hranice.

Náboženské poučování v rodině.

1. Hlavní směrnice. — K probuzení náboženského života dítěte je třeba vedle křestní milosti a radostného živého příkladu vhodného poučení.

Při tom musíme pamatovat, že dítko ve věku asi 3-5 let ještě nerozlišuje pohádku a legendu od náboženské pravdy. A tu může hrozit nebezpečí, že ve věku asi 6-8 let, kdy již poznává pohádku jako něco neskutečného, snadno může s ní ztotožnit i pravdivé události náboženské. Musíme proto při náboženském poučování dítěte rozlišovat přesně pravdu náboženskou od legendy a pohádky. Pohádka začíná obyčejně slovy „byl jednou jeden . . .“ Nikdy však tak nesmíme začínati vyprávění biblické, náboženské. O věcech náboženských mluví rodiče vždy s posvátnou úctou. Tak dítě vycítí instinktivně, že obor náboženský je něco jiného, než svět pohádek. Naprosto proto odmítáme různé „pohádky o Pánu Bohu“ a pod. Bylo by to pro zdravý náboženský vývoj nebezpečné a záhubné. Nejen náboženské pravdy, i dítě, jakožto dorůstajícího křesťana musíme bráti vážně. Proto se varujeme všeho, co by mohlo v něm upevňovat nesprávné dětinské náboženské představy. Pokud běží o zbožné legendy, možno je dětem podávati teprve ve věku, kdy je jako legendy dovedou rozlišovat od náboženské skutečnosti. To je možno obyčejně až po osmém roce věku.. Při vyprávění biblických příběhů snažíme se ovšem dětem dotyčný děj co nejvíce přiblížit, avšak nikoli na úkor pravdy.

Nejprve vypravujeme dítku o Bohu, který všechno stvořil, o andělech a prvních lidech, potom o Ježíši Kristu, jak se narodil, učil, konal zázraky, zemřel na kříži a vstal z mrtvých, pak o Duchu svatém, který nás posvětil. Navazujeme na to, co dítě vidí kolem sebe; vděčně poslouží vhodný náboženský obraz. Toto poučení je nejpůsobivější, když se koná při vhodných příležitostech a nikdy mnoho najednou, neboť nutno počítat s těkavostí dětské mysli. Děti mají rády, když se jim i častěji vypravuje totéž a po každé stejnými slovy.

Je velmi důležité, aby se dospělí při tomto poučování a při tvorbě dětských modliteb snížili k úrovni dětského myšlení. Používejme snadných výrazů. Mluvme v krátkých větách beze všech slohových ozdob, kterých používají dospělí. Mluvme názorně. Vypravujeme na př. dítku o utrpení Páně: „Pánu Ježíši vložili na hlavu trnovou korunu. Byly to pruty stočené v kolečko. Na prutech byly veliké, ostré trny jako špendlíky.“ Dotkneme se špendlíkem ruky dítěte. Utrhne rukou. „A podívej se: trny píchaly Pána Ježíše do hlavy, zabodávaly se hluboko, krev mu tekla. Jak ho to bolelo!“ Při takovém poučování snadno pohneme i vůli dítěte k praktickému sebezáporu z lásky k trpícímu Pánu Ježíši.

2. Tvořivé uplatnění dítěte. — V náboženském poučení by chybělo mnoho, kdyby byly pominuty tvořivé síly dítěte. Člověk dospělý dovede klidně

přemýšlet o nějaké otázce. U dítěte, zejména v raném věku, přecházejí představy často spontánně v odpovídající úkony. Když dítě provádí zevnější úkony, pak zároveň se noří vnitřně do toho, co činí zevně. Proto dáváme dítku možnost, aby se mohlo i v oboru náboženském co nejvíce projevovat zevně svými výtvory ať kreslenými nebo plastickými. Neběží zde o výtvor samotný, nýbrž o to, aby se dítě při tom vnitřně obíralo představami náboženskými.

Obyčejně již ve věku asi tří let začínají se jevit počátky jednoduchých výtvorů. Dítě necháme tvořit samostatně, aby se nerušil jeho přirozený vývoj. Vypravovali jsme na příkl. o stvoření Adama. Dítku dáme plastilinu a řekneme, aby nám udělalo Adama. A podobně i v jiných případech. Byť byly tyto výtvory sebe prostší a komičtější, nesmějeme se, dítě pochválíme a povzbudíme. Nechej je tvořit co nejvíce samostatně a nerušeně. Když něčemu nerozumíme, pak nám to vyloží dítě samo. Tak se dostaneme k nenucenému náboženskému rozhovoru. Dítě kreslí, modeluje a staví nikoli proto, aby něco vytvořilo, nýbrž z vnitřní potřeby, zabývá se vnitřně určitou představou a proto tvoří i zevně. Jeho představy přecházejí v zevnější projev. Proto nejen kreslí, modeluje, také při tom vydává patřičné zvuky a dramatisuje: hraje si na kostel (napodobuje kněze při bohoslužbě, různé pobožnosti, pohřeb, svatbu, křest a pod.), na školku a j.

Mnohdy si děti při hře samovolně zdramatisují celé výjevy ze života Krista Pána. Tak kdysi pětileté děvčátko bylo nenápadně pozorováno, kterak si hrálo, jak Herodes dal zabít betlémské dítky. Schovala je a pak volala: „Tak, už můžeš, Herodesi, jít, už je nenajdeš. To se ti jen tehdy podařilo. Ani Ježíška nenajdeš. Je schován v mém srdečku a já ti ho nedám!“

Časem přivedeme dítě k tomu, aby své tvořivé uplatnění dalo bezprostředně do služby Boží, aby činilo něco pro Boha. Pozorně záhy může dítě na příkl. dávat květiny k obrazu anebo sošce Panny Marie, doplňovat vázy vodou, udržovat je v čistotě. Dobře se může uplatnit svou výpomocí doma při sestavování betlemu, při strojení vánočního stromku, při zdobení domácího oltáře a pod.

3. Modlitba. — Co je pero hodinkám, to je modlitba náboženskému životu. Výchova k modlitbě náleží k nejdůležitějším úkolům náboženské výchovy. Někdo snad později v životě zbloudí; vždy je však naděje na záchranu, když se dovede alespoň někdy dobře pomodlit. Modlitba je největší životní silou. Student sebevrah zanechal dopis. Loučí se v něm s životem, se světem, s rodiči, kterým trpce vyčítá: „Nenaučili jste se mne modlit, nemám síly k dalšímu životu, proto odcházím . . .“ Rodiče, kteří nenaučili své dítě se modlit, vůbec nesplnili svůj výchovný úkol.

Je tudíž nesmírně důležito, aby již dítě mělo správný pojem o modlitbě a konalo ji s radostnou ochotou. Ať se nejprve naučí rozmlouvat s Bohem,

t. j. se modlit a pak teprve je učíme modlitbám. Kdybychom trpěli, aby děti říkaly pouze slova modlitby bez myšlenky na jejich obsah, snadno by mohly v nich vidět pouze nudné formulky. Odříkávaly by je bez zájmu, překotně, aby se toho břemene zbavily co nejrychleji a později se ho zbavily snad docela. Často si neprávem naříkají některé maminky na „bezbožnost" svého dítěte již v předškolním věku proto, že se nehce modlit. Když takový případ bedlivě vyšetříme, obyčejně zjistíme, že dítě musí mechanicky odříkávat dlouhé modlitby dospělých, nejednou již při večerní rozespalosti. Tímto nešťastným postupem se znemožňuje dítku poznati podstatu modlitby, modlitba se mu předem znechucuje; později se těžko zjednává náprava.

Učíme proto dítě nejprve tomu, aby dovedlo s naší pomocí nenuceně mluvit k Bohu. V tom smyslu je učíme se modlit. Nemůžeme ovšem mluvit k tomu, koho neznáme. Z modliteb rodičů, sourozenců a z vyprávění o Bohu učí se dítě Boha poznávat. A právě tehdy, když začíná Boha poznávat, ať se začne modlit.

Když pozorujeme, kterak se dítě již dvouleté někdy pokouší napodobovat rodiče při modlitbě a také se snaží říkati slova modlitby, pak jsou to první krůčky k modlitbě. Je to ovšem ještě nevědomá chvála Boží: „Z úst nemluvňat a kojenců připravil jsi sobě chválu" (Mat. 21, 16). Dítě asi tříleté musíme však přiváděti k modlitbě již uvědomělejší.

Aby matka uváděla do ducha modlitby, použije na příklad k večerní modlitbě zážitků dítka během dne. Na příkl. „Pane Bože, dnes tvoje sluníčko pěkně hřálo. Děkuji ti za to." — „Pane Bože, ty jsi mi dal nožky, a já mohu chodit, běhat a skákat. Dnes jsem se hodně vyběhal. Zítra budu běhat a skákat zase. Prosím tě, opatruj mne a také tatínka, maminku . . ." „Pane Bože, prosím tě, odpusť mi to, že jsem byl dnes nehodný a zlobil maminku. Já ti slibuji, že se polepším. Andělíčku, prosím tě, pomáhej mi poslouchati maminku."

K takové volné modlitbě pak se může přidat ještě dětská modlitba pamětná. Kdyby si však dítě zvyklo jen na odříkávání naučených pamětných modliteb, později těžko přivedeme dítě ke skutečné zbožné modlitbě. Když učíme dítě modlitbě pamětné, vysvětlíme jednotlivá slova, aby dítě pokud možno jim rozumělo a neupadlo při modlitbě do bezduchého mechanismu. Tyto pamětné modlitby budou v prvých letech dětského života jen dětské. Až asi v šesti letech věku začneme s modlitbou Otče náš.

Než začneme dítě učit pamětné modlitbě, položme si dvě otázky: 1. Může dítě této modlitbě rozumět? a 2. mohu i já říkat jednotlivá slova bez rozpaků s dítětem? S těmito pamětnými modlitbami možno začít u dítěte kolem 3.—4. roku věku. Na příklad: „Pane Ježíši, opatruj mi tatínka, maminku, bratříčka, sestřičku a moji dušičku. Panno Maria, máti, opatruj nás, malé děti." — „Andělíčku, můj strážníčku, opatruj mi mou dušičku, opatruj ji ve

dne, v noci, od škody a od zlé moci. Duši, tělo opatruj, andělíčku, strážce můj."

Čím pravidelněji a častěji se děti modlívají tytéž modlitby, tím je větší nebezpečí, že budou vykonávány jen mechanicky. Proto modlitby střídáme. Někdy rozšiřujeme některou část modlitby kratším výkladem. Na příklad: „Otče náš..." Pán Bůh je náš Otec nebeský. Je v nebi. U něho je Syn Boží a Duch svatý. Je tam také Panna Maria a mnoho andělů. Je tam tak krásně, tak dobře! I pro tebe je tam místo! Jak se na to můžeš těšit! Ale už se polepši, aby ses tam dostal. Více poslouchej tatínka a maminku! Když ti řekne... tak... Ano?

Při výchově k modlitbě je důležité držení těla. Když je uctivé, mluva při modlitbě klidná, nepříliš rychlá, pak to napomáhá k zbožnosti. Bylo by pochybené, používati k trestání oněch úkonů, kterých se používá k modlitbě, na příkl. nechat za trest dítě klečet.

Dítě toho věku se modlí obyčejně samo ráno a večer, za vedení někoho z rodičů, obyčejně matky. Pravidelně se ještě nemůže zúčastňovat společných modliteb rodinných, poněvadž k tomu ještě není zralé, jde dříve spát a později vstává. Ranní modlitba ať je spojena se vzbuzením dobrého úmyslu. „Tak chci dnes se chovat, mluvit, hrát si a poslouchat, aby měl ze mne Pán Ježíš radost, aby byl se mnou spokojen" a s požehnáním svěcenou vodou. Modlitba večerní ať je spojena vždy se zpytováním svědomí a s dokonalou lítostí (z lásky k Pánu Ježíši). Dítě se ptá za pomoci rodičů: „Pane Ježíši, byl jsi dnes se mnou spokojen, s tím, co jsem mluvil... jak jsem si hrál... jak jsem poslouchal... Pane Ježíši, mám tě tak rád, odpusť mi to, že jsem... Slibuji ti, že... (teď za pomoci matky dítě si uvědomí, v čem si dá více záležet, aby Pán Ježíš byl s ním spokojen). Nakonec opět požehnání svěcenou vodou.

Když dítě jí u stolu, s ostatními se také pomodlí, když nic jiného, alespoň dělá kříž. — U modliteb je důležité, aby se je dítě modlilo vroucně. Toho právě dosáhneme, bude-li smyslu slov dobře rozumět a jej takřka prožívat. Modlitba se mu tak stane potřebou, bez které jeho duše nebude moci žíti.

4. Křestní výchova. — Už jste měli příležitost pozorovat děti z vlažných katolických rodin a život dětí nepokřtěných „bez vyznání"? Žijí bez modlitby, bez kostela, bez povznešení mysli k Bohu. Po stránce zevnější mezi nimi není téměř rozdílu. Ale vnitřně — jaký to rozdíl! Vždyť křtem svatým se stává člověk dítkem Božím, údem tajemného Těla Kristova, t. j. členem církve katolické a dědicem nebeského království. To je něco tak nesmírně velkého, že nic pozemského nelze k tomu přirovnat. Dítě o tom ovšem samo od sebe ničeho neví, ale má býti o tom pokud možno záhy poučeno. V tom je smysl a důležitost křestní výchovy. Probouzet v dítku záhy živé a radostné vědomí: jsem dítě Boží, svatým křtem mne Otec nebeský

přijal za své dítě. Kdysi mám býti stále se svým Otcem nebeským a s ním se v nebi radovat. To je více, než kdyby mi patřil celý svět. Opravdu „den našeho křtu svatého je největším dnem našeho života". (Papež Pius XI.)

Aby vzpomínka na svatý křest byla v dětech živá, opatřte dítku křestní svíci (posvěcenou) a křestní rouško. Jakmile počne dítě chápat, pak alespoň ve výroční den svatého křtu a v den jmenin proveďte doma rodinnou slavnost křestní obnovy s dítětem. Před křížem vezměte křestní svíci a rouško, vzpomeňte chvíli svatého křtu, okamžik, kdy jeho duše byla oděna bělostným rouchem (byla pěkně umyta, čistá, svatá) a kterak bylo rozžehnuto v jeho duši Boží světlo (milost posvěcující) a kterak Otec nebeský je přijal za své dítko. Pak mu dáte do pravé ruky hořící křestní svíci, na levou ruku křestní rouško, dítě s vaší pomocí poděkuje za svatý křest a obnoví křestní slib. Křestní svíce i rouško doprovází pak dítě životem až do hrobu. Jak vzácná a trvalá připomínka pro jeho náboženský a mravní život! Ať také záhy pozná svého křestního patrona a hledí se mu co nejvíce podobat. Také se doporučuje opatřit dítku křestní diplom. Poučení o sv. křtu možno dáti dítku již kolem 4. roku věku.

5. Církevní rok. — Dívejte se pravidelně do církevního kalendáře, který svátek připadá na jednotlivé dny. Nahlédněte do životopisů svatých a máte-li vhodnou myšlenku, vzpomeňte aspoň něco ze života světce k poučení a k povzbuzení dítěte. Zvláště učte prožívat své dítě záhy hlavní období církevního roku, dobu vánoční a velikonoční. V době vánoční pomáhá dítě strojit betlem. Ať se v adventě cvičí v některé ctnosti, zvláště v poslušnosti. Může se to díti tím způsobem, že může vložiti do jesliček jednu slámku, když bylo celý den poslušné. V přípravě na velikonoce ať se cvičí zvláště v sebezapírání. Když dítě slyší o utrpení Páně, snadno dá se získat, aby také něco dobrovolně trpělo za své poklesky a tak ukázalo, že má Pána Ježíše rádo. Popelec, kterého se i dítě zúčastní, ať je zahájením cvičení v sebezapírání. Má to nesmírný význam zejména pro pozdější sebevládu i v životě mravním.

6. Mše svatá. — Podle církevního zákoníka je věřící povinen zúčastňovati se v neděle a zasvěcené svátky celé mše svaté po dovršeném sedmém roce věku. Máme však dítě navykati na společné pobožnosti v kostele, i na mši svatou již dříve. Záhy má poznati na svých rodičích, kterak si mše svaté váží, kterak je jim mše svatá něčím velikým, vzácným a krásným, co je činí šťastnými. Tak se bude u nich probouzeti touha, aby rodiče také je vzali s sebou na mši svatou. Kdy to možno učinit? V tom věku, kdy je dítě do té míry vychováno, že se dovede během mše svaté klidně chovat, neruší a zajímá se aspoň částečně o to, co se děje u oltáře. Bývá to zpravidla kolem 5. roku věku.

Aby si dítě zvyklo na patřičné chování v kostele, maminka je tam zavede několikrát mimo bohoslužby. Ukáže dítku, jak se tam má chovat a také vysvětlí aspoň nejdůležitější předměty. Zvláště zblízka a dobře ukáže svatostánek na hlavním oltáři, v němž bydlí Pán Ježíš. Při příchodu a odchodu z kostela naučí maminka dítě se žehnat svěcenou vodou z kropenky. Při tom ovšem dítě nadzvedne. Dítě to pak dělá opravdově a zbožně.

Potom přivede maminka dítě nejprve na kratší pobožnost, aby si zvyklo na hru varhan, na společný zpěv a modlitby věřících, oblek kněze, kostelníka a ministrantů. Pak teprve může se pokusit, aby vzala s sebou dítě i na mši svatou. Podle jeho chápavosti a zájmu vysvětluje matka aspoň nejdůležitější části mše svaté. Nestačí však pouhé poučení doma, třeba upozornit na tyto části i během mše svaté.

Nejvhodnější postup při návštěvě dítěte v kostele je asi tento:

1. od nejútlejšího věku krátké, vhodně motivované návštěvy Pana Ježíše mimo dobu bohoslužeb;

2. účast na návštěvách v rámci liturgického roku, jako na příkl. návštěva betlema, Božího hrobu, účast na eucharistickém průvodě o Vzkříšení, o Božím těle. (Děvčata za družičky, ale pokud se nedovedou přiměřeně ovládat, s rodiči mezi dospělými.) V žádném případě stát jen ze zvědavosti na ulici, když jde průvod. Tento nešvar se vleče pak s dětmi životem. Při těchto příležitostech se dítě stýká už i s jinými věřícími, proto potřebná poučení se dítěti dají už doma a v kostele snad jen tiše jedním slovem se oživí poznatky a dítku se ponechá jejich prožití.

3. návštěva krátkých bohoslužeb, asi ve 4—5 roce věku, na př. svátostného požehnání, májových pobožností.

4. účast na mši svaté (asi v 5. roce).

V předškolním věku chodí dítě do kostela pravidelně s rodiči. Byla-li náboženská výchova a sebevýchova správně vedena, je dítě při vstupu do školy přiměřeně poučeno a uzpůsobeno, aby se s užitkem účastnilo bohoslužeb mezi dětmi poblíž oltáře, a počíná si při tom samostatně.

7. První svatá zpověď a svaté přijímání. – Křtem svatým zrodilo se dítě z vody a z Ducha svatého k novému, nadpřirozenému životu. Tento nový život není pouhým mechanismem, nýbrž organismem. Každý organismus se vyvíjí a roste svou vnitřní životní silou. K tomu všemu potřebuje dostatečnou výživu. Nemá-li této výživy, zkomírá a hyne. Zvláště tehdy je třeba silné výživy, když hrozí organismu oslabení.

Nadpřirozenému organismu dítěte, síle života v milosti posvěcující začíná hrozit nebezpečí tehdy, když hřích může vniknout do jeho duše, t. j. v letech, kdy rozeznává dobré od zlého. Tehdy nastává povinnost sv. přijí-

mání z příkazu Božího i církevního. Kardinál Dominik Jorio, tajemník posv. kongregace svátostí, napsal ve svém výkladu k dekretu „Quam singulari" v odst. 20.: „Konečně je třeba míti na zřeteli i to, že příkaz o sv. přijímání jest božský spolu i církevní. Božský, poněvadž Pan Ježíš řekl výslovně v evangeliu (6, 54): „Vpravdě, vpravdě pravím vám: nebudete-li jísti těla Syna člověka a píti jeho krve, nebudete míti v sobě života." A církevní, poněvadž církev určila, kdy začíná závaznost onoho přikázání božího: totiž ve věku rozeznávání — neboli na počátku užívání rozumu, alespoň jednou do roka a to v čas velikonoční a kromě toho v nebezpečí smrti." (D. Jorio, Dekret Quam singulari, Brno 1929, str. 26.)

Církevní zákoník mluví v této věci jasně: „Každý věřící obého pohlaví, jakmile dospěl do let rozeznávání, t. j. k užívání rozumu, je povinen jednou do roka, alespoň v čas velikonoční přijímati nejsvětější svátosti... (Kán 859, par. 1.) Na koho padá největší odpovědnost za provedení toho zákona? Především na rodiče: „Závaznost přikázání o přijímání nejsvětější svátosti oltářní, která spočívá na nedospělých, spadá také, a to zvláštní měrou na ty, kteří se o ně mají starati, t. j. na rodiče, poručníky, zpovědníka, vychovatele a faráře." (Kán. 860.)

Tato povinnost je pro vás, drazí rodičové, nejkrásnější, nejvznešenější a poměrně také velmi snadná. Ani květina se s takovou dychtivostí neobrací ke slunci, jako nevinné dítě k Spasiteli. Když se s dítětem pravidelně modlíte a konáte s ním večerní zpytování a lítost, již je vlastně připraveno k sv. zpovědi. Jen krátce vysvětlíte, proč řekne své poklesky knězi a jak to řekne. A příprava ke sv. přijímání? Základní pravdy o Bohu, který dobré odměňuje a zlé trestá, o Bohu Otci, Synu a Duchu svatém, o Ježíši Kristu, který z lásky k nám přebývá v nejsvětější svátosti, chce přijít do naší duše, aby nás živil, chránil. Jak snadno tomu porozumí 6leté dítě! K tomu ještě o lačnosti před sv. přijímání, o chování v kostele před sv. přijímáním, po sv. přijímání (také nacvičit doma) a dítě je připraveno. Sdělíte to knězi, aby se přesvědčil o dostatečnosti přípravy, případně ještě ji sám doplnil a buďte bez starosti. Dítě ovšem samo nepustíme ke svátostem, někdo z dospělejších je bude provázet.

Vpusťte do duše dítěte spíše Krista svátostného, než hřích a pak se nemusíte obávat o budoucnost svého dítěte. Po prvním sv. přijímání ať dítě chodí, pokud možno, častěji, vždy s doprovodem někoho z dospělejších, aby řídil jeho pobožnost. Děje se to tak dlouho, až se dítě naučí přistupovat ke svátostem samostatně.

Pamatujte, že žádný výchovný prostředek nedá vašemu dítku to, co mu dává živý Kristus, přítomný v nejsvětější svátosti oltářní. Když dítě začalo chodit časně k sv. přijímání a zvyklo také na časté sv. přijímání, pak je v rukou nejlepšího Vychovatele a Ochránce.

Pamatujte!

Zde jsou jen hlavní obrysy prvního, nejpotřebnějšího základu každé výchovy ve věku předškolním. Někdo snad si řekne: ale je to těžký úkol dítě opravdu zbožně vychovat. Těžký? Někdy snad, ale nikoli nemožný. A proto si tím více dejte na této odpovědné práci záležet. Zvláště vy, milé maminky, pamatujte, že máte značný vliv na náboženské utváření dítěte již před jeho zrozením. Proto zvláště tehdy hodně se modlívejte, obírejte se myšlenkami náboženskými, neboť již tehdy kladete první, nejhlubší základy náboženské výchovy svého budoucího dítka. A když máte dítě již před sebou, pak ruku v ruce svorně, jedním směrem ať pracuje s vámi na tomto díle i váš manžel. Musí se táhnout za jeden provaz!

I kdyby se snad někdy stalo, že by svět strhl za sebou do kalu špatnosti i vaše dítě, ten dobrý základ, který jste mu dali již v nejútlejším věku, v něm zůstane a přijde chvíle, že se vaše dítě zase vzpamatuje. Státník Randolf říkával: „Stal bych se popíračem Boha, kdybych se nebyl upamatoval na svou maminku, jak brávala mé malé ručky v ruce své a učila mne se modlit.“ A spisovatel Klement Brentano píše: „Když jsem bloudil bez víry, vzpomněl jsem si, jak matka má, když jsem byl ještě malým chlapcem, za noci se nade mnou skláněla, modlila se a dělala křížek na čele. To byla jediná nitka, která mne zachránila.“

Drazí rodiče! Dělejte, co můžete pro náboženskou svých dětí již v prvním sedmiletí jejich věku, kdy jsou pro všechno tak vnímavé, tvárné jako měkký vosk, předcházejte jim vždy dobrým příkladem, nestrpte, aby je někdo pohoršoval (vzpomeňte na slova Kristova: „Kdo by pak pohoršil jednoho z maličkých těchto, kteří ve mne věří, tomu by bylo lépe, aby mlýnský kámen zavěšen byl na hrdlo jeho a on pohroužen byl do hlubiny mořské.“ Mat. 18, 6), hodně se také za ně modlete a pak buďte klidni. Vaše děti budou míti dobrý základ do života, nezahynou, budou světlým paprskem někdy šedivých dnů vašeho života a kdysi též zárukou vaší věčné slávy. A to vám dej dobrotivý Spasitel na přímluvu své nebeské Matky.

S církevním schválením vydala Matice cyrilometodějská, Olomouc, Nám. Rudé armády 16.

Vytiskla knihtiskárna Snaha, Artur Olšovský, Hranice.